

הערות

בענין קבלת פסקי השו"ע והרמ"א

לכבוד קובץ בית אהרן וישראל.

בענין מה שנכתב בקובץ שלא לזוז מפסקי הב"י והרמ"א, ברצוני להעיד מה ששמעתי מפיו של הגה"ח ר' ישראל קאפיליס (גולדהבר) מגדולי חסידי קרלין בטבריה והיה דיין בבי"ד דשם, וכידוע נסע לזמן ארוך לסטאלין ללמוד עם בניו הקדושים של מרן אדמו"ר הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זיע"א, ובזמן שהותו שם שימש כמו"ץ של חצר הקודש, ואילו פנו עם כל השאלות, ופעם אחת באו אליו עם שאלה על עוף, והוא ענה להם שאמנם הרמ"א ז"ל מחמיר בזה, אך מכיון שיש אחרונים אחריו שמקילים בזה רצה אף הוא להקל בזה, וכששמע על כך מרן אדמו"ר הר"י מסטאלין זיע"א הוכיחו באמרו: "אנטקעגן א רמ"א גייט מען נישט !!!" (אינן הולכים נגד הרמ"א), כל זה שמעתי מפיו בטבריה.

בכבוד רב

יוסף לובין

עיה"ק טבריה ת"ו

בענין זמן הדלקת נר חנוכה לנוהגים כשיטת הגאונים

ראיתי את מאמרו של הרב חיים משה גוטשטיין שליט"א בקובץ 'בית אהרן וישראל' חודש כסלו תשע"ו, בו האריך ליישב בטוב טעם ודעת כי גם לפי הנוהגים כשיטת הגאונים יכולים לומר כי זמן הדלקת נר חנוכה הוא בצאה"כ ולא דווקא בשקיעה.

בדבריו בא לאפוקי מאלו שרצו לטעון כי דווקא לפי שיטת ר"ת שיש ב' שקיעות - שיין לומר כי מה שאמרו בגמרא על זמן הדלקת נר חנוכה שהוא 'משותקע החמה' דהיינו צאת הכוכבים, משא"כ לשיטת הגאונים שאין אלא שקיעה אחת - ממילא זמן הדלקת נר חנוכה הוא בודאי בשקיעה ולא בצאת הכוכבים. והנה בסדרת המאמרים שזכיתי לפרסם בקובץ הנכבד 'בית אהרן וישראל' (גליונות קסז-קעא), כבר הזכרתי בקצרה (גליון קסז עמ' קג הערה 33) מה שיש לי לחדש בענין זה, וכעת כיון שזה עלה לדיון, ארחיב בזה עוד מעט.

הנה באבני נזר (אוי"ח סי' תצ"ז אות ד') כתב דלדידן דנקטינן כשיטת הגאונים דלית להו ב' שקיעות א"כ על כרחך צ"ל דבכל מקום שנזכר בש"ס 'שקיעת החמה' הכוונה לשקיעה ולא לצאה"כ.

אבל למעשה נקט תלמידו הארץ צבי (סי' קכא) דאף לשיטת הגאונים מדליקין נר חנוכה בצאה"כ, וכן נתקבל המנהג בהרבה קהילות ישראל, ועל כרחך צ"ל דנקטינן שאף לפי שיטת הגאונים שיין לומר דנמשכת השקיעה עד צאה"כ ולכן גם צאת הכוכבים נקראת לפעמים בשם 'שקיעה', אלא דר"ת הוסיף דמלבד תחילת השקיעה וסוף השקיעה יש ג"כ פעמים שהכוונה על שקיעה שניה [נמצא שלפי ר"ת יש שלש שקיעות, שקיעה ראשונה, שקיעה שניה, וצאת הכוכבים - שזה ג"כ מכוונה לפעמים בלשון שקיעה], והגאונים לית להו הא, אבל זה ברור דאף להגאונים נמשכת השקיעה עד צאה"כ ושיין לומר אף להגאונים דהלשון שקיעת החמה קאי ג"כ על צאה"כ. וכמו דאמרו בגמ' ריש ברכות לגבי ביאת השמש דהכוונה לצאה"כ כן הוא ג"כ לגבי שקיעת החמה דלפעמים הכוונה לצאה"כ (ביאור הגר"א סי' תרע"ב סעיף א'. אמנם הגר"א עצמו פוסק שם כהראשונים שפירשו דהכוונה לתחילת השקיעה).

ויש להוכיח זאת בבירור מהרבה מקומות בש"ס, כגון מהגמרא ברכות (נג). שאמרו שם: היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואבוקה בידו בודק אחריו אם ישראל הוא מברך אם נכרי הוא אינו מברך, מאי איריא תינוק אפי' גדול נמי, אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקינן גדול מוכחא מילתא דודאי נכרי הוא תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקיט. עכ"ל. והנה 'שקיעת החמה' זו על כרחך היינו צאה"כ שאפשר שהקטן לקח נר בידו מיד בצאה"כ, עיי"ש בגמרא.

כמו"כ יש להוכיח מגמרא עירובין (צז). שאמרו לגבי מוצא תפילין בשבת: כל שאילו מכניסין זוג זוג וכלות קודם שקיעת החמה וכו', עיי"ש וברור לפי כל השיטות ש'שקיעת החמה' שם הכוונה לצאה"כ. וכן מוכח ג"כ במו"ק (יד): שאמרו שסנהדרין יכולים לדון במועד דיני נפשות אע"פ שביום שהורגים צריכים להתענות, מ"מ יכולים לאכול ביום ולהורגו לאחר שקיעת החמה. וברור שהכוונה שיהרגוהו לאחר צאת הכוכבים שאז חשיב יום אחר.

ועוד ראיה אחת אביא מגמרא יבמות (צב), שאיתא שם: הורו בית דין ששקעה חמה - [וכבר נעשה מוצאי שבת ומותר במלאכה] ולבסוף זרחה אין זו הוראה אלא טעות. עכ"ל. וברור שם ללא ספק שהלשון 'שקיעת החמה' בגמ' הנ"ל הכוונה היא לצאת הכוכבים, שרק אז מותר במלאכה.

הרי שאף לשיטת הגאונים שיין לומר שלשון 'שקיעה' קאי על צאה"כ, א"כ גם לגבי הדלקת נר חנוכה שאמרו שזמנה 'משמשקע החמה' שיין לומר שהיינו צאת הכוכבים אפילו לפי הסוברים כשיטת הגאונים. וכ"כ בספר בין השמשות (טוקצינסקי, פ"ג אות ה) ד"ל: שבתי ואמרתי שגם להגר"א נקראת שקיעת החמה כל זמן ששוקעת בעובי הרקיע, אלא שלדעתו כל סתם 'שקיעת החמה' ומשמשקע החמה המכוון התחלת שקיעתה, רק במקומות ידועים יש שביאורו סוף שקיעה כמו בדם שנפסל (זבחים נו. מנחות כ:). עכ"ל.

ומצאתי עוד שהגאונים עצמם בתשובות הגאונים - שערי תשובה (סי' קנג) כתבו ד"ל: וזמן הנחת תפילין כל זמן שלא שקעה חמה, ואפילו בין השמשות נמי זמן הנחה הוא. עכ"ל. ומבואר שהם מפרשים מה שאמרו בגמרא (מנחות לו): אמר ר' אלעזר כל המניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בעשה, דהכוונה לצאת הכוכבים.

וכן גם דרכם של הראשונים הסוברים כשיטת הגאונים לכנות לפעמים את צאת הכוכבים בשם 'שקיעת החמה'. וכגון רש"י דס"ל כשיטת הגאונים (כמו שהוכחתי במאמרי), ואעפ"כ כתב (שבת קיח: ד"ה ממכניסי) לגבי מוצאי שבת בציפורי שבעוד כשהחמה שוקעת נראית שם אור גדול, הרי שהוא קורא לצה"כ בלשון שקיעה. וכן האור זרוע ס"ל כשיטת הגאונים (כמו שהוכחתי במאמרי), ואעפ"כ כתב (הלכות תענית סי' תד) דשקיה"ח דתענית היינו חשיכה.

וע"ע בספר אוצר הזמנים - חנוכה (פ"ה הערה 264) שכתב ד"ל: שאלתי את הגר"ח קנייבסקי שליט"א האין הם מפרשים את הלשון "משמשקע החמה", דאיזה שקיעה יש בעת צאה"כ לפי הגאונים. והשיב לי שכיון שבאותו זמן יוצאים ג' כוכבים בינונים, הרי נסתלק אור מסוים מן הרקיע, והסתלקות האור ההוא נקראת בשם "משמשקע החמה" ששקעה קצת מאור החמה כשיעור שמאפשר ראיית ג' כוכבים. עכ"ל. ובאמת כדבריו כבר מבואר בביאור הגר"א (או"ח סי' רסא) שכתב ד"ל: וזהו 'בין השמשות' בין ביאת השמש להתחלת ביאת האור שהוא בהכסף שאז נשקע אורה מלהאדים. עכ"ל.

לאור כל הנ"ל אין שום פקפוק ושום שאלה כלל, ובודאי גם הסוברים כשיטת הגאונים יכולים לנהוג להלכה ולמעשה כפי פסק השו"ע שיש להדליק נר חנוכה בזמן צאת הכוכבים.

בברכת התורה

יעקב חנניה וינגרטן

דין טלטול בעלי חיים וציפורי נוי בשבת

תגובה והשלמה למאמרו האחרון של ידידינו, איש מורם מעם, הרב איתם שמעון הנקין הי"ד, שנדפס בגליון האחרון. ויהי זה נר זכרון צנוע לאדם גדול.

במאמרו הנ"ל ליקט וסיכם את דברי הראשונים בהלכה זו, ואת דברי גדולי הרבנים בדור הקודם. ואין צוני בזה אלא להשלים ולסכם הלכה זו כפי שנתבארה בשלחן ערוך הרב: